

Chen Kaige

Chen Kaige er en hovedskikkelse i Kinas 'femte generation.' Hans betagende visuelle film har været med til at placere Kina på filmens verdenskort. På trods af stor international anerkendelse har det dog ikke altid været lige nemt for ham at være filmskaber i riget i midten

Chen Kaige (f. 1952) voksede op under den kinesiske kulturrevolution (1966-76), og dens indflydelse spiller en stor rolle i hans film. Da kulturrevolutionen var på sit højeste, måtte han som medlem af den røde garde, 15 år gammel, offentligt for-dømme sin egen far, filminstruktøren Chen Huaikai. Siden blev han udstatione-ret i den sydvestlige Yunnan-provins, først som arbejder i gummiplantager og siden som soldat. I selvbiografien *Mit liv og min tid som rødgardist*, kun udkommet på kinesisk og japansk, fortæller Chen om denne tid. Da Maos enevælde nærmede sig sin afslutning, vendte Chen i 1975 til-bage til sin fødeby Beijing, hvor han fik arbejde på et filmlaboratorium. I 1978 var han en af de heldige, der blev optaget på Beijings Filmakademi, da det genåbnede efter kulturrevolutionen.

I Kina ynder filmkritikere at inddele filmfolk i generationer knyttet til store politiske begivenheder. Den fjerde genera-tion er knyttet til Folkerepublikkens oprettelse i 1949, og den femte generation til den årgang af filmfolk som blev færdige fra Filmakademiet i 1982. Foruden Chen er kernen i den femte generation Zhang Yimou, Tian Zhuangzhuang og Zhang Junzhao.

I kulturrevolutionens skygge. Efter at den kinesiske filmindustri havde ligget stille i næsten 20 år, var det for den femte gene-

ration som at skulle starte helt fra bun-den. "Jeg kom aldrig til at lave nogen film som studerende, for der var ikke nok udstyr", har Chen fortalt. "Jeg følte stadig jeg var studerende, da jeg lavede *Den gule jord*."

Den gule jord (*Huang tu di*, 1984) var Chens debutfilm. I 1937 rejser en ung rødgardist Gu Qing til en afsidesliggende landsby. Han skal indsamle muntre folke-sange, der er lette at synge for soldater. Det er dog ikke muntre sange han finder, men en fattig befolkningsgruppe, hvis skikke og levevis ikke har flyttet sig meget siden middelalderen. Tvangsægteskaber og tilbedelse af dragekongen er, hvad Gu Qing møder. Den visuelt bjergtagende film viser kinesiske traditioner, der offici-elt ikke burde eksistere i Kina. *Den gule jord* blev derfor anset for subversiv og var i en årrække forbudt i Kina. "Hver eneste gang jeg bliver færdig med en film, er der problemer", har Chen fortalt om den kine-siske filmcensur. Hans anden film, *Den store parade* (*Da yue bing*, 1986), blev til-bageholdt i et år før den kunne vises i Kina – og så med en ny slutning. Her udvælges en gruppe unge mænd til at marchere på Den Himmelske Freds Plads ved fejringen af republikkens 35 års dag. Mændene bliver med torturagtige strop-peture og benhård eksercits ensrettet til den store dag.

I de to film demonstrerer Chen, at han

The Emperor and the Assassin

er en stor billedfortæller. Dialog og egentlig handling er sparsom, det er i billedkompositionerne og brugen af farver filmene fortælles. For fotografering af de to film stod Zhang Yimou, der senere skabte sig et navn som instruktør.

Det stærke og poetiske visuelle sprog genfindes i *Børnenes konge* (*Hai zi wang*, 1987), bygget på en historie af en af Chens venner fra hans tid i gummiplantagen i Yunnan. Den unge Laogan bliver sendt til en fjern landsby for at undervise skolens ældste klasser. Hans antiautoritære metoder afviger fra den officielle lærebog. Det får det allestedsnærværende kommunistiske parti nys om og Laogan må forlade skolen.

I 1987 flyttede Chen til USA som udveks-

lingsstuderende og han har boet der siden. Han er vedblevet med at lave film i Kina, men finansieret med udenlandsk kapital. Finansieringen af *Spådommen* (*Bian zou bian chang*, 1991) var fra USA, og hvor Chens første film indeholdt stærke samfundskritiske temaer, står denne film som et sært fascinerende værk i hans produktion. *Spådommen* fortæller om en gammel blind spillemand, der har fået den profeti, at når han har slidt 1000 strenge op på sit instrument, vil han få synet tilbage. Filmen begynder, da der kun er ganske få strenge, som skal knække før profetien går i opfyldelse. Filmen bevæger sig med sin fragmenterede fortællestil med indlagte sangnumre på grænsen til at være et avantgardistisk værk.

Kinesisk opera. Hovedværket i Chens produktion er *Farvel min konkubine* (*Ba wang bie ji*, 1993), et episk skæbnedrama, der udspiller sig gennem 50 års kinesisk historie. I 1924 mødes de to drenge Diyei og Xaiolou på en operaskole i Beijing. Med benhårde metoder optrænes drengene i den ædle operakunst. Diyei er den spinkle, som tidligt udses til at spille rollen som konkubine i operaen 'Farvel min konkubine'. En rolle han ender med at glide i émed. Selv hans seksualitet kvindeliggøres. Filmen begynder med, at Diyei symbolsk kastreres, han får hugget en finger af, og da han bliver voldtaget efter at have sunget konkubinerollen første gang, finder han et forladt drengebarn på gaden som han tager til sig. Som voksen konkurrerer drengen med Diyei om konkubinerollen, og da kulturrevolutionen er på sit højeste, medvirker drengen i den offentlige for-dømmelse af Diyei. Xaiolou er den fysisk overlegne, som beskytter Diyei og er udsat til at spille rollen som kong Chun i operaen. Som makkerpar bliver de feterede stjerner. Det går dog skævt, da Xaiolou gifter sig med skøgen Juxian, og syg af jalousi gør Diyei en ende på makkerskabet. Deres veje krydses dog konstant i de kommende år.

De to venners historie bliver uløseligt knyttet til Kinas historie. De ydmyges under japanernes invasion; da Chiang Kai-shek kommer til Beijing, mistænkeliggøres de, fordi de har optrådt for japanerne; og under det kommunistiske styre skal operatraditionerne tilpasses det nye styres propaganda. Det er derfor såvel en film om Diyei og Xaiolous venskab som om Kinas historie, men også om kunstnerens udsatte rolle i et totalitært samfund. "Ludere og skuespillere er lige ringeagtede", som det siges i filmens begyndelse. Filmen var da også længe forbudt i folke-

republikken. Især historiens homoseksuelle temaer vakte myndighedernes vrede.

Farvel min konkubine blev det store internationale gennembrud for Chen. Filmen blev nomineret til en Oscar og delte Guldplamerne i Cannes med Jane Campions *The Piano* (1993). Filmen er stærk og gribende, men har ikke den visuelle prægnans, der kendetegner Chens tidligere film. Det var desuden første gange Chen brugte kendte stjerner i de bærende roller, art house-filmstjernen Gong Li og Hongkong popsangeren Leslie Cheung, der også spiller med i hans næste film.

Den første kejser. Efter *Farvel min konkubines* store internationale succes forsøgte Chen sig igen med et historisk drama. *Temptress Moon* (*Feng yue*, 1996) er en noget kulørt fortælling fra 1920'ernes Kina. Opium og Shanghai-gangstere er ingredienserne i dette drama om arvefølgen i den velstående Pang familie.

Chens seneste film, *The Emperor and the Assassin* (*Jing ke ci qin wang*, 1999), er umiddelbart et flot historisk drama, den dyreste film lavet i Kina til dato. Den handler om hvordan Kejser Qin samlede det kinesiske rige ca. år 200 f.v.t. Det rige, som er blevet ført videre til i dag. I Kina er Qin en beundret historisk person, som Mao holdt frem som forbillede. Mao plejede stolt at sige, "den første kejser lod 465 skriftlærde levende begrave, men det er jo intet mod hvad vi har gjort." Chen fremstiller Qin som en idealist, der forvandles til en magtsyg diktator.

Chen Kaige er en stor visuel fortæller, der har formået at skabe personlige film i et samfund, hvor myndighederne endnu begrænser den kunstneriske frihed. Han har sammen med de øvrige femte generations-instruktører åbnet Vestens øjne for, at kinesisk, og østasiatisk film i alminde-

lighed, er andet og mere end kung-fu og action.

Efter snart mange års trakasserier med de kinesiske myndigheder har Chen valgt

at lave sine næste par film uden for Kina. *Killing Me Softly* (2001) er titlen på hans kommende engelsksprogede film, med bl.a. danske Ulrich Thomsen.

Isak Thorsen

Filmografi

- 1984 Huang tu di/Den gule jord
- 1986 Da yue bing/Den store parade
- 1987 Hai zi wang/Børnenes konge
- 1991 Bian zou bian chang/Spådommen
- 1993 Ba wang bie ji/Farvel min konkubine
- 1996 Feng yue/Temptress Moon
- 1999 Jing ke ci qin wang/The Emperor and the Assassin